

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

Випуск №05/2015

При Інституті економічних досліджень та політичних консультацій

ОГЛЯД АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

“Зелений” тариф в Україні: не- системні регуляторні зміни чи стабільний інвестиційний клі- мат?

Автор

Юлія Огаренко
ogarenko@apd-ukraine.de

Німецько-український агрополітичний діалог (APD)
Вул. Рейтарська 8/5 А, 01030 Київ
Тел. +38044/ 2356327
info@apd-ukraine.de
www.apd-ukraine.de

Несистемні зміни регулювання «зеленого» тарифу, які мали місце з серпня 2014 по квітень 2015 року, спричинили збитки виробникам відновлюваної енергії. Відповідно, це погіршило загальний інвестиційний клімат та загрожує успішному розвитку сектору відновлюваної енергетики. Будь-які суттєві зміни економічного стимулювання, що гарантується державою, має здійснюватися тільки після відкритого обговорення з основними зацікавленими сторонами. Таким чином Україна зможе сповна використати свій енергетичний потенціал та значно збільшити частку відновлюваної енергетики в загальному енергоспоживанні.

Історія нормативних регулювань та розвитку ринку відновлюваної енергетики в Україні

У 2009 році уряд України, схваливши Закон України №1220-17¹ (внесено правки до Закону України «Про електроенергетику»²), ввів механізм економічних стимулів для виробництва енергії з відновлюваних джерел. Відповідно до статті 17-1 Закону, «зелений» тариф не може бути меншим за фіксований мінімальний рівень, розрахований в євро на 1.01.2009.

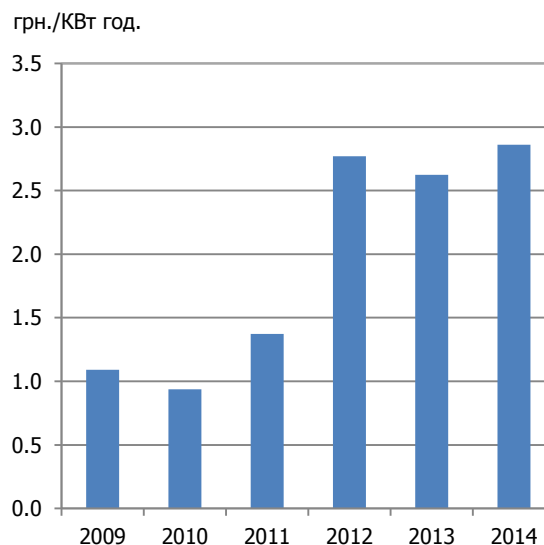
«Зелений» тариф встановлюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг України (НКРЕКП) щомісяця, з урахуванням офіційного обмінного курсу гривні/євро, який встановлює Національний банк України.

Графік 1 ілюструє зростання середньозваженого «зеленого» тарифу з 2009 року до 2014. Крім того, статтею 17-1 Закону гарантовано, що у випадку будь-яких змін законодавства виробникам відновлюваної енергії буде дозволено обирати нові умови на добровільній основі.

¹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1220-17>

² <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80/page>

Графік 1. Середньозважений «зелений» тариф

Джерело: власні розрахунки на основі даних НКРЕКП

Графік 2 ілюструє швидке зростання ринку відновлюваної енергетики в Україні завдяки стимулюванню «зеленого» тарифу, запровадженого в 2009 році для застосування до малих виробників гідро-, вітрової, біо- та сонячної енергії. Зокрема, у 2013 році сукупна встановлена потужність складала близько 1,2 ГВт, а виробництво електроенергії - 1,5 млрд КВт год. Тим не менше, частка відновлюваних джерел у загальному обсязі виробленої електроенергії в Україні залишається незначною, на рівні близько 1,2%³, порівняно із показниками розвинутих країн ЄС. Наприклад, у Німеччині частка відновлюваних джерел у загальному енергоспоживанні в 2014 році сягала 9,9%⁴.

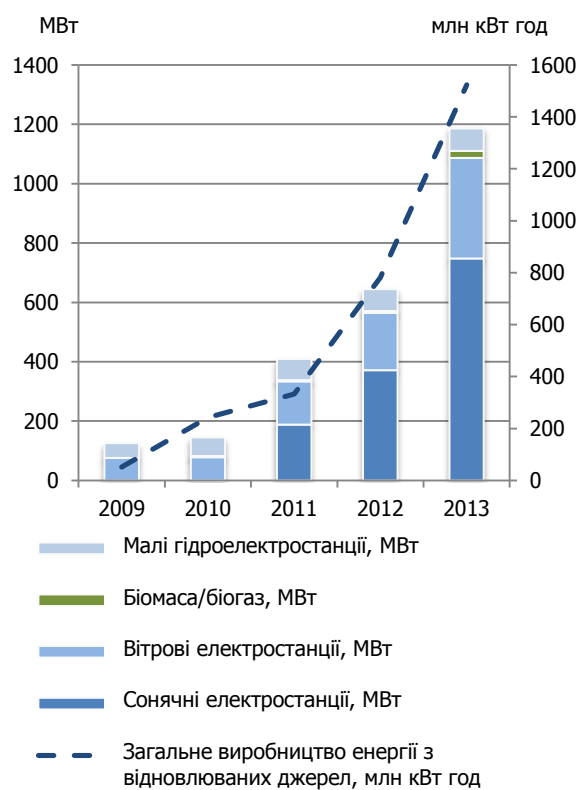
Варто зазначити, що спостерігаються суттєві відмінності у розвитку різних секторів відновлюваної енергетики, що значною мірою можна пояснити диференційованими коефіцієнтами «зеленого» тарифу. Так, завдяки порівняно високому тарифу виробництво електроенергії з сонячної енергії почало стрімко зростати з 2009 року і сягнуло 748 МВт у 2013 році. Виробництво вітрової енергії також зросло більше ніж в

³ <http://forbes.ua/ua/opinions/1391580-vidnovlyuvana-energetika-yak-vizhiti-u-vitchiznyanih-realiyah>

⁴ http://www.erneuerbare-energien.de/EE/Redaktion/DE/Downloads/development-of-renewable-energy-sources-in-germany-2014.pdf?__blob=publicationFile&v=6

чотири рази за цей самий період. На противагу, сектор біомаси розвивається дуже повільно у зв'язку із низкою перешкод, які включають, зокрема, неточне визначення поняття «біомаса». Окрім того, низький «зелений» тариф для біоенергетики зумовлює досить довгий період окупності інвестицій⁵.

Графік 2. Встановлена потужність та виробництво електроенергії операторами, що працюють за «зеленим» тарифом

Джерело: власне представлення на основі даних НКРЕКП

Згідно даних НКРЕКП⁶, станом на кінець 2013 року «зелені» тарифи було надано 124 економічним операторам, 70 з яких використовували сонячну енергію, 35 – малі гідроелектростанції, 13 –вітрову енергію та лише 8 – біомасу та біогаз⁷. У 2014 році 14 новим підприємствам було надано дозвіл на використання «зеленого» тарифу⁸. Більше того, сектор відновлюваної енер-

гетики залучив 2,3 млрд дол. США інвестицій та надав більше 15 тисяч робочих місць в Україні⁹.

Слід зазначити, що з розширенням світового ринку витрати виробників відновлюваної енергії суттєво скоротилися¹⁰. Наприклад, в Німеччині вартість електроенергії, виробленої на сонячних електростанціях, зменшилася на 80% протягом останніх 15 років (з 0,5 євро за кВт год. у 2000 році до 0,1 євро за кВт год. у 2015 році). На українському ринку витрати сонячних електростанцій знижуються менш інтенсивно: з 0,46 євро за кВт год. у 2009 році до 0,33 євро за кВт год. у 2013 році.

Несистемні зміни регулювання «зеленого» тарифу

13 серпня 2014 року Кабінет Міністрів затвердив Порядок вжиття тимчасових надзвичайних заходів з подолання наслідків тривалого порушення нормальної роботи ринку електричної енергії (Постанова №372)¹¹, який стався внаслідок нестабільного імпорту газу з Росії, а також військового конфлікту на Сході країни.

Постанова визначає умови, за яких необхідно вжити невідкладних заходів для стабілізації ситуації. Вони включають (1) пошкодження електроенергетичних установок та/або незаконне втручання третіх осіб у їхнє функціонування; (2) зниження резерву енергогенеруючих потужностей нижче допустимого рівня протягом трьох діб; (3) зниження запасів палива на окремих теплових електростанціях нижче 20-денного резерву; (4) відсутність повної оплати електричної енергії, що закуповується у виробників, протягом трьох місяців поспіль.

Для вирішення цих проблем заходів було передбачено низку заходів, що включають (1) обмеження цін на ринку електричної енергії; (2) встановлення спеціальних умов для купівлі/продажу електричної енергії; (3) встановлення учасникам ринку електричної енергії обов'язкових вимог щодо виробництва, постачання та купівлі-продажу електричної енергії;

⁵Більш детальне роз'яснення основних перешкод для сектору біоенергетики доступне за посиланням AFPR#8/2013, http://www.apd-ukraine.de/images/APD_AFPR_8_2013_eng.pdf.

⁶ <http://www3.nerc.gov.ua/index.php?id=11197>

⁷2 operators use both solar and wind energy.

⁸ <http://www.nerc.gov.ua/?id=14905>

⁹<http://forbes.net.ua/ua/opinions/1391580-vidnovlyuvana-energetika-yak-vizhiti-u-vitchiznyanih-realiyah>

¹⁰<http://forbes.net.ua/ua/opinions/1391580-vidnovlyuvana-energetika-yak-vizhiti-u-vitchiznyanih-realiyah>

¹¹<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/372-2014-%D0%BF>

(4) встановлення особливих умов експорту та імпорту електричної енергії, а також інші необхідні заходи відповідно до компетенції Кабінету Міністрів, Міненерговугілля та НКРЕКП. Тимчасові надзвичайні заходи можуть вживатися на період, що не перевищує один місяць, з можливістю продовження.

Вище зазначена Постанова не дозволяє НКРЕКП переглядати «зелені» тарифи відповідно до обмінного курсу гривня/євро впродовж тривалості екстрених заходів, всупереч обов'язковій вимозі Закону «Про електроенергетику» та «Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності» (Постанова НКРЕ №1421)¹².

31 січня 2015 року НКРЕКП вперше прийняла Постанову №157¹³, у якій було зменшено «зелені» тарифи для сонячних електростанцій на 20% та для електростанцій, що працюють на іншій відновлюваній сировині на 10%.

Більше того, 27 лютого «зелені» тарифи було переглянуто з урахуванням змін обмінного курсу євро¹⁴, однак, того ж дня було прийнято рішення знизити «зелені» тарифи для сонячних електростанцій до 55% та для інших виробників відновлюваної енергії до 50%¹⁵. НКРЕКП аргументувала, що таке рішення було прийнято у рамках тимчасових надзвичайних заходів, прийнятих Кабінетом Міністрів України¹⁶.

Наведені вище рішення НКРЕКП було прийнято без належного обговорення з основними інвесторами та бізнес-асоціаціями, які звернулися до Прем'єр-міністра України зі скаргами на відсутність погодження змін, запропонованих НКРЕКП з основними гравцями ринку та, зокрема, на раптове рішення щодо зменшення «зеленого» тарифу¹⁷. Однак їхні пропозиції щодо скасування вищезгаданої Постанови НКРЕКП не було враховано. З вересня 2014 року Кабінет Міністрів України щомісяця продовжував дію режиму

тимчасових надзвичайних заходів в енергетичному секторі, який створював передумови для втручання у регулювання «зеленого» тарифу.

Лише у травні 2015 року Кабінет Міністрів України вирішив не продовжувати надалі режим надзвичайної ситуації¹⁸. Це означає, що регулювання «зеленого» тарифу було повернуто до нормального стану. 30 квітня 2015 року НКРЕКП прийняла Постанову №1349¹⁹, що скасовувала попередні рішення та відновлювала регулювання «зелених» тарифів відповідно до чинного законодавства.

Корекція «зелених» тарифів навряд чи допомогла вирішити критичні проблеми в енергетичному секторі, що було метою Постанови №372. Платежі сектору відновлюваної енергетики склали лише 6,6% від загального обсягу платежів за електроенергію, вироблену в об'єднаній енергетичній системі України. Таким чином, відновлюваний сектор лише незначною мірою впливав на дисбаланс платежів, що стався у 2014.

Однак така державна політика, без сумніву, підриває довіру інвесторів до стабільності державного регулювання, передбаченого Законом «Про електроенергетику» та ставить під загрозу дотримання Україною її міжнародних зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, наприклад, щодо досягнення 11% частки відновлюваних джерел у загальному кінцевому споживанні енергії до 2020 року. Цю мету також зазначено у Національному плані дій у секторі відновлюваної енергетики до 2020 року²⁰.

Така непослідовна політика в поєднанні з нестабільною макроекономічною ситуацією сприяла тому, що в березні 2015 року Україну було виключено зі списку топ-40 країн, привабливих для інвестицій у секторі відновлюваної енергетики²¹.

¹²<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1957-12>

¹³ <http://www.nerc.gov.ua/?id=13914>

¹⁴ <http://www.nerc.gov.ua/index.php?id=14326>

¹⁵ http://tsn.ua/nauka_it/nkrekp-pozbavlyaye-ukrayinu-shansiv-na-energetichnu-nezalezhnist-412290.html

¹⁶<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=247891938>

¹⁷<http://www.uabio.org/img/files/news/pdf/ncerkp-letter-signed.pdf>

¹⁸<http://www.epravda.com.ua/news/2015/05/7/541522/>

¹⁹<http://www.nerc.gov.ua/?id=15546>

²⁰ Approved by the Cabinet of Ministers on the 1st of October, 2014, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80/page>

²¹[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Renewable_Energy_Country_Attractiveness_Index_43/\\$FILE/RECAI%2043_March%202015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Renewable_Energy_Country_Attractiveness_Index_43/$FILE/RECAI%2043_March%202015.pdf)

Окрім того, непослідовна державна політика призвела до великих втрат для бізнесу²², зокрема, сонячні електростанції втратили 402,5 млн гривень, постачальники вітрової енергії - 333 млн гривень, малі гідроелектростанції - 85,6 млн гривень, біомаса - 38 млн гривень²³.

На додачу, в судах України розглядається більше 25 судових справ проти НКРЕКП. Деякі зі справ вже виграно бізнесом і, досить імовірно, що інші буде виграно також, оскільки порушення існуючих законодавчих норм з боку НКРЕКП є очевидним²⁴.

Підсумовуючи, слід зазначити, що ринок відновлюваної енергетики значно зріс з 2009 року завдяки запровадженню стимулювання за допомогою «зеленого» тарифу, хоча частка відновлюваних джерел в загальному виробництві енергії складає лише близько 1%. Україна має величезний потенціал відновлюваних джерел енергії та поставила амбітну мету досягнути їх частки у 11% в загальному споживанні енергії до 2020 року.

Однак несистемні зміни регулювання «зеленого» тарифу зумовили великі втрати для бізнесу та поставили під загрозу дотримання Україною її зобов'язань в рамках Енергетичного Співтовариства. Уряд також понесе втрати в результаті судових процесів та буде змушений докласти суттєвих зусиль для відновлення довіри інвесторів до ринку відновлюваної енергетики України.

Німецький досвід про необхідність забезпечення стабільності та прозорості будь-якого регулювання, включно із «зеленими» тарифами, спрямованими на виробництво енергії, безпечної для навколишнього середовища. Будь-які суттєві зміни основних напрямків політики щодо альтернативної енергетики мають бути завчасно анонсовані, також мають бути прове-

дені консультації з основними гравцями ринку.

²²Although national currency depreciated substantially, the amount of "green" tariff was not increased despite procedures of the Law on Electricity, which require doing so.

²³<http://forbes.ua/ua/opinions/1391580-vidnovlyuvana-energetika-yak-vizhiti-u-vitchiznyanih-realiyah>

²⁴<http://forbes.ua/ua/opinions/1391580-vidnovlyuvana-energetika-yak-vizhiti-u-vitchiznyanih-realiyah>